

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ADALET

KRİMİNOLOJİ
861KMK008

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iv
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. HÜKÜMLÜ VE TUTUKLUNUN SUÇ UNSURLARI.....	3
1.1. Kriminoloji Tanımı ve Tarihçesi.....	3
1.2. Suç Kavramının Çıkışı ve Gelişmesi	6
1.3. Suçun Nedenleri ve Suç Teorileri	7
1.3.1. Biyolojik Teoriler.....	7
1.3.3. Sosyolojik Teoriler.....	12
1.3.4. Yapısal Teoriler.....	12
1.3.5. Sosyo-Psikolojik Teoriler.....	15
1.3.6. Kontrol Teorileri	15
UYGULAMA FAALİYETİ.....	16
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	17
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	18
2. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜYÜ SUÇA İTEN NEDENLER.....	18
2.1. Suçludaki Tehlike Hâli.....	19
2.1.1. Hukuki Belirtiler	19
2.1.2. Biyopsikolojik Belirtiler.....	20
2.1.3. Sosyal Belirtiler.....	20
2.1.4. Belirtilerin Önemi	20
2.1.5. Tehlike Hâlinin Çeşitleri	20
2.2. Tehlike Hâlinin Tanısı ve Tanının Ne Suretli Yapılacağı.....	21
2.3. Teşhis Araçları	22
2.3.1. Bilgi Toplanması	22
2.3.2. Sosyal Anket	22
2.3.3. Tıbbi Muayene	22
2.4. Tehlike Hâline Dair Sosyal Tahmin (Pronostic).....	23
2.5. Suçluların Tasnifi (Düzenleme)Tipoloji	23
2.5.1. Suçluluğa Neden Olan Etmenler (Etiologique) Bakımından Düzenleme	23
2.5.2. Psikolojik, Psikiyatrik Bakımlardan ve Karakteroloji Bakımından	
Düzenleme.....	23
UYGULAMA FAALİYETİ.....	26
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	27
MODÜL DEĞERLENDİRME	28
CEVAP ANAHTARLARI.....	29
KAYNAKÇA	30

AÇIKLAMALAR

KOD	861KMK008
ALAN	Adalet Alanı
DAL/MESLEK	İnfaz ve Koruma
MODÜLÜN ADI	Kriminoloji
MODÜLÜN TANIMI	Psiko-sosyal servisi ile iş birliği içinde yetişkin hükümlü ve tutuklunun kriminolojik özelliklerinin verildiği öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	Yetişkin Psikolojisi modülünü almış olmak
YETERLİK	Hükümlü ve tutuklunun kriminolojik özelliklerini açıklamak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Mevzuata uygun olarak psiko-sosyal servisi ile iş birliği içinde yetişkin hükümlü ve tutuklunun kriminolojik özelliklerini açıklayabileceksiniz. Amaçlar <ol style="list-style-type: none"> 1. Hükümlü ve tutukluya suç unsurları hakkında açıklama yapabileceksiniz. 2. Hükümlü ve tutukluyu suça iten nedenler hakkında açıklama yapabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam ve Donanım: Modülün işlenebileceği ortam, konuyla ilgili ders kitapları, yardımcı kaynaklar, bilgisayar ve internet ağ bağlantısı, kırtasiye malzemesi
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen modül sonunda ölçme aracı (çoktan seçmeli test, doğru-yanlış testi, boşluk doldurma, eşleştirme vb.) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek sizi değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Psikoloji, yaşamımızın hemen her yönüyle ilgilidir. Toplumsal yapı ve insan ilişkileri karmaşıktıkça insana ilişkin sorunları çözmeye psikoloji daha önemli bir rol üstlenmektedir.

Kriminoloji konusunu iyi anlayabilmek için hükümlü ve tutukluya suç unsurları hakkında, hükümlü ve tutukluyu suça iten nedenler hakkında, yetişkin hükümlü ve tutuklunun kriminolojik özellikleri hakkında bilgi edinmek gerekir.

Bu modülde kriminoloji kavramının, suç kavramının çıkışı ve gelişmesi, suçun nedenleri ve suç teorileri, sosyo – psikolojik teoriler, klinik kriminoloji konuları hakkında bilgi edinebileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile kazanılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda hükümlü ve tutukluya ait suç unsurlarını açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Kriminoloji kavramını kitap, dergi ve kütüphanelerden araştırarak inceleyiniz.
- Suç kavramının ortaya çıkışını ve gelişmesini kitap, dergi ve kütüphanelerden araştırınız.
- Suçun nedenlerini ve suç teorilerini kitap, dergi ve kütüphanelerden araştırarak inceleyiniz.

1. HÜKÜMLÜ VE TUTUKLUNUN SUÇ UNSURLARI

Hükümlü ve tutukluların suç unsurlarını anlayabilmek için kriminoloji kavramı ve tarihçesi; suç kavramının ortaya çıkışını ve gelişmesini; suçun nedenlerini ve suç teorilerini incelemek gerekir.

1.1. Kriminoloji Tanımı ve Tarihçesi

Resim 1.1: Kriminoloji (Suç Bilimi)

Kriminoloji sözcüğü ilk olarak “Topianard” adındaki bir Fransız hekim tarafından kullanılmış ve bu ismi taşıyan ilk eser, 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Garofalo tarafından yayınlanmıştır. Görülüyor ki kriminoloji yeni bir terimdir fakat suç konusuyla uğraşılmasının eski bir tarihi vardır.

Kriminolojinin Türkçe karşılığı “Suç Bilimi”dir. Kriminoloji diğer bilimlere göre çok yeni bir bilim dalıdır. Bundan dolayı zengin bir bilgi kaynağına sahip değiliz. Kriminolojinin tanımı üzerinde çeşitli görüş ve çekişmeler vardır. Kriminoloji; suç olgusunun incelenmesi, suç olgusuna ilişkin bilim, suç bilimi gibi şekillerde tanımlanmaktadır. Ancak kriminoloji kavramının farklı algılanmasından ve kriminolojinin kapsamının dar veya geniş olarak yorumlanmasından dolayı içeriği belirlemeye yönelik tanımlamalarda birlik sağlanamamaktadır.

Kriminolojinin tanımı kadar özerk bir bilim dalı veya farklı bilim dallarını bünyesinde barındıran bir bilimler demeti olduğu konusunda da farklı görüşler vardır. Sabatini’ye göre kriminoloji, deneysel metotlar ile suçlunun kişiliğini inceleyerek suç olayının doğal kaynağını ve mekanizmasını, sosyolojik ve biyolojik etmenlerini araştıran suçluluğa ait genel bir bilimdir. Durkheim, toplum içinde bazı insanlar tarafından gerçekleştirilen birtakım fiillerin ceza adı verilen bir tepki ile karşılandığını, cezalandırılan tüm fiillerin suç olduğunu ve suçu inceleyen bilim dalının kriminoloji olduğunu belirtmiştir. Constant’a göre ise kriminoloji, teorik ve uygulamalı olarak iki büyük gruba ayrılır.

➤ **Teorik kriminoloji bünyesinde yer alan konular şunlardır:**

- **Suç antropolojisi:** Suçlu incelenirken kalıtım, biyolojik, anatomik, fizyolojik faktörler göz önüne alır.
- **Suç psikolojisi:** Suça yol açan veya gelişmesine etki eden yaş, cinsiyet, karakter gibi ölçütleri inceler. Suç sosyolojisi: Suçu sosyal bir olay olarak görür ve sosyal yaşam, çevre, alkol, din vb. faktörlerin etkisini araştırır.
- **Suç psikiyatrisi:** Anormal davranışları ve akıl hastası suçluları inceler.
- **Penoloji:** Cezaların ve emniyet tedbirlerinin içeriklerini, gelişmesini ve ne derece etkili olduklarını inceler.

➤ **Uygulamalı kriminolojide ise şu alanlarda çalışmalar yapılır:**

- **Suç siyaseti:** Suçları önlemek ve suçla mücadele etmek için devletin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerden bahseder.
- **Suç profilaksisi:** Tıbbi ve sosyal yaklaşımlarla suçluluğa yol açan faktörleri azaltmak veya ortadan kaldırmak için gereken yöntemleri araştırır.
- **Kriminalistik (Bilimsel polislik):** Suçluların belirlenmesi için kullanılan çeşitli bilimsel verileri araştırır ve uygular.

Tüm bu tanımları birleştirerek kriminoloji; suç denilen insan eylemlerini, suçun varlığını kanıtlayacak deliller bulunmasını, suçun sebep ve faktörlerini ve suça karşı korunmayı içeren birçok disiplini kapsayan bir bilim dalı olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla bu görüş suçta maddi delillerin bulunması ve değerlendirilmesi anlamına gelen “Kriminalistik”i de içine alır.

Kriminolojiyi daha dar bir alanda tanımlayan görüş ise kriminalistik grubunu kriminolojinin kapsamı dışında tutar. Buna göre kriminalistik, olayların maddiyetinin ortaya çıkarılması ve suça ait delillerin belirlenmesi ile ilgilenir ve bu açıdan da suçun bilimsel incelenmesi ile ilgisi yoktur.

Suç, kişinin toplum içindeki iradi davranışlarından biridir. Kişinin bazı davranışları toplum içinde normal kabul edilir. Bazı davranışları kınanır çünkü başkalarının değer yargılarına ve güdülerine uygun olmayan bir harekettir.

Hukukçu için suç ve suç faili terimlerinin açık, seçik ve kesin anlamı vardır ancak kriminolojide aynı terimlerde bu derecede kesinlik söz konusu değildir. Kriminolojinin esas konusu suç oluşturan yani normlardan sapıcı insan eylemlerini izah etmektir.

İnsanın sapıcı eylemlerinin hepsi teknik anlamda suç teşkil etmez. Nezaket, muaşeret, terbiye kurallarına, örf ve âdetlere ve bir kısım ahlaka aykırı sapıcı eylem ve davranışlar vardır ki bunlar teknik ve hukuki anlamda suç değildir.

Toplumsal sözleşme kavramı gereği, yani daha çok sayıdaki insan özgürlük ve güvenliğinin sağlanması için bireylerin özgürlüklerinden fedakârlık etmeleri gerektiği zamanla anlaşılmıştır.

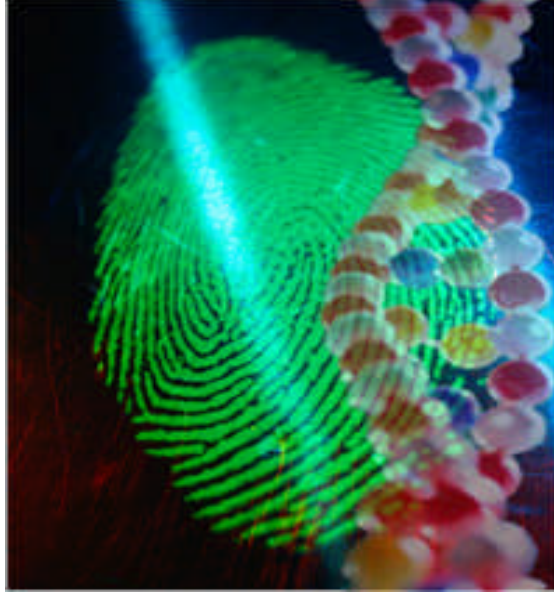
Günümüzde sosyo-kültürel bilimler, suç teşkil eden insan davranışını toplumda yürürlükte olan sosyal normlardan bir nevi sapış, sapıcı eylem olarak tanımlamaktadır. Suçlu, içinde yaşadığı toplumun normları ile kişisel kuvvetleri arasında bir denge kuramamış olan kişidir.

Bununla beraber suç teşkil eden eylem ile genel olarak sapıcı eylem arasında bir ayırım yapmak gerekir. Zira sapma kişilik yapısına bağlı olduğu hâlde objektif olarak ceza normuna göre suç teşkil eden davranış ve tutum tarihi güçlerin, kuvvetlerin eseridir ve kendisini kanunlarda gösterir.

Suç, sosyal bakımdan zararlı olduğuna, kanaat ve düşüncelerini uygulamak gücüne sahip bulunan bir grup tarafından inanılan hareketlerdir. Bu grup, bazen söz konusu hareketlerin insanlardaki merhamet ve doğruluk duygularını ihlal ettiği için zararlı olduğuna inanır fakat çoğunlukta diğer birtakım sebepler egemen olur. İşin doğrusu şudur ki grup, söz konusu hareketlerin zarar vericiliğinden korkmaktadır ve egemen olan grubun sosyal standartlarını ihlal eden suça karşı sosyal himaye ihtiyacı duyulmaktadır. Bu doğrultuda düşünülürse suçun unsurları fiil ve hareketin sosyal bakımdan zararlı olduğu hakkında inanç ve bu inancın bazı cezalar koymak suretiyle onu uygulama imkânına sahip bulunan grupta var olmasıdır.

İnancın ne gibi sebeplerden meydana geldiği genel bir prensiple açıklanamaz. İnanç; içgüdülerden, örf, âdet, gelenek, tabu, ideallerden, bir millet veya ırkın geçirmiş olduğu tecrübelerden çıkabilir. İnançlar, kısmen sosyal tecrübelerin sonucu olduğu ve birer sosyal kontrol aracını da oluşturduklarına göre bu tarif sosyolojik nitelikte sayılabilir. Ayrıca şu noktaya da işaret etmek gerekir ki fiilin zararlı olduğu hakkındaki inanç yanlış da olabilir.

Suçlu davranışı farklı temellere dayandıran pek çok teori olmasına rağmen bunların hepsi de yandaş bulabilmiştir. Bunun nedeni basittir. Bunların hepsi bir bakıma doğrudur, hepsi gerçeklere dayanan bazı bulguları ortaya koymaktadır. Bu teorilerin tümü suçlu davranışı açıklamaya, suçun nedenlerini ortaya koymaya yöneliktir. Suçun önlenmesi ve kontrolü konuları ise ihmal edilmiştir. Bu alanda yapılan en önemli çalışma, suçun önlenmesi ve suçluların ıslahı konularında somut ilkelerin ortaya konulması olmalıdır.

Resim 1.1:Parmak izi

1.2. Suç Kavramının Çıkışı ve Gelişmesi

Suç kavramı insanların toplum hâlinde yaşaması ile başlamıştır. Küçük insan topluluklarının yerleşik hâle geçmesi ve toplumun gelişmesiyle o toplum içinde insan davranışlarına bir takım sonuçlar bağlanmıştır.

İnsanların bir arada yaşamalarından doğan toplumsal olaylar ve olgular da insan ilişkilerinden meydana gelir.

Sosyal olaylar, az veya çok sayıda kişinin katılımıyla meydana geldiklerinden olaya katılanların davranışlarının, saiklerinin, güdülerinin neden sebeple belirlediğini anlamak için

psikolojinin verilerine başvurmak gerekebilir. Psikoloji; insan davranışlarını, kişilik sistemlerini inceler Bir kişinin çeşitli etkinlikleri, eylemleri arasındaki ilişkilerle de uğraşır.

Toplumsal yaşamın ilkel devirlerinde insanlar tabiat olaylarında olduğu gibi toplumsal yaşamın kurallarını da dinsel temele dayandırmışlardır. Suçu dinî esaslarla tanımlamışlar, topluma zarar veren fiil ve hareketlerin aynı zamanda birer günah teşkil ettiği fikri benimsenmiştir. Zamanla ve yüzyıllar içinde suç fikri, kişi ile toplum arasındaki ilişkiler boyutuna indirgenmiştir.

Hukuki anlamda suç ceza normu belirler. Eğer norm yoksa suç da yoktur. Kanunsuz suç ve ceza olmayacağı ceza hukukunun temel ilkelerindedir. Geniş anlamda suç, ceza tehdidi altında kanunun yapılmasını yasakladığı olumlu ve olumsuz hareketlerdir.

Suçlu ise kanunun suç olarak tarif ettiği fiili gerçekleştirendir.

1.3. Suçun Nedenleri ve Suç Teorileri

Suçun açıklanmasında, nedenlerinin ortaya konulmasında subjektif ve objektif nitelikte bazı yaklaşımlar vardır. Suç teorileri neredeyse suç kadar eskidir. İlk suç teorisi, mağarasına hırsız giren, en değerli sopası çalınan insanca ortaya atılmıştır. “Niçin, Neden ben?” diye sormuştur. Suçun daha bilimsel açıklaması dinler tarafından yapılmıştır. Tanrının kanunlarının ihlali üzerinde durulmuş ve suç ile günah aynı anlamı ifade etmiştir.

1700 ve 1800’lerde insanlar arası ilişkilerin üstünde duran Voltaire, Rousseau gibi sosyal felsefecilere göre suç ahlaki bir konu idi. Özgür irade, özgür seçim ve hedonizm kavramları bu dönemde ortaya çıktı. Toplumsal sözleşme kavramı, yani, çok sayıdaki insanın özgürlüğünün korunabilmesi için bireylerin özgürlüklerinden fedakârlık etmeleri gerektiği ortaya atıldı. Buna klasik okul da denilmiştir.

Buna karşın 18. yüzyılda determinizm (gerekircilik) kavramını ortaya atan pozitivist okul çıktı. Lombroso, Garofalo ve Ferri’nin önderliğini yaptığı bu okul, daha sonra “Şikago Okulu” suçlu davranışı açıklayan çağdaş teorilerden pek çoğunu değişik şekillerde etkilemiştir.

Suçun nedenlerini açıklayan suç teorileri dört genel kategori altında incelenecektir. Bunlar: Biyolojik, psikolojik, sosyolojik, sosyo-psikolojik teorilerdir.

1.3.1. Biyolojik Teoriler

Bu teoriler, suçluların biyolojik ve genetik bakımdan genel nüfusa oranla daha aşağı durumda olduklarını savunmaktadır. Çok basit oldukları için çok yandaş bulabilmişlerdir. Suçlu kişilerin farklı “kumaştan” yapılmış olduklarını, genetik, fizyolojik ve yapısal farklılıkları nedeniyle suç işlemeye yatkın olduklarını ileri sürmüşlerdir. İlk pozitivistler, özellikle Lombroso, suçlunun biyolojik bakımdan anormal, doğuştan dejenere olduğunu ve ilkelliğe, vahşi insana bir dönüş (atavizm) gösterdiğini iddia etmekteydiler ve biyolojik görüşün ilk taraftarları idiler.

1.3.1.1 Suçu Beden Yapılarındaki Farklılıklara Dayandıran Görüşler (Neo-Lombrosian Teoriler)

Daha antik çağlarda çirkin ve deforme kişilerin bela ve kötülüğün belirtisi oldukları sanılır ve bunlardan uzak durulmaya çalışılırdı. Orta çağda Batı toplumları ise sapıcı davranışların şeytanın egemenliği altına girilmesinden ya da ahlak bozukluğundan kaynaklandığına inanılırdı. Suça bedendeki kan, sümük, sarı ve siyah safranın dengesizliğinin neden olduğu, bu dört eleman arasındaki dengeyi ise kötü huy ve ahlaka aykırı yaşam biçiminin bozduğu sanılırdı.

- **Piknik tipler**, orta boylu, yuvarlak hatlı, yumuşak, geniş yüzlü, kısa ve kalın boyun ve yumuşak ellere sahip kişiler
- **Atletik tipler**, adaleleri ve bedenleri gelişmiş, geniş omuzlu kişiler
- **Astenik tipler**, ince yüz, boyun, beden, kollar ve bacaklara sahip kişiler

Her beden tipinin ayrı mizacı bulunduğu ve işledikleri suçlarda bu beden yapılarının etkili olduğu savunulmuştur.

Resim 1.2: Genetik sarmal

1.3.1.2. Genetik Teoriler

Suçlu davranışın soya çekimle yakın ilgisi olduğu savunulmuştur. Rosenthal (1970), soya çekime bağlı suçluluğun adaylarını dört grupta toplamaktadır:

- **Bedensel yapı bakımından suça yatkınlık gösterenler:** Adaleli ve atletik gençler diğerlerine oranla suça daha yatkındırlar.

- **Beyin anormallikleri olanlar:** Mahkûmların EEG'leri çekilmiş ve bunlarda EEG düzensizlikleri, dürtülerini kontrolde ve karar vermede bozukluklar belirlenmiştir. Belirli tip suçları işleyenlerin EEG'lerinde bozukluğa daha çok rastlandığı ortaya çıkmıştır.
- **Akıl zayıflığı olanlar:** Geri zekâlılık suçların %50'sinin belirgin bir özelliğidir.
- **Genetik anormallikleri bulunanlar**

Son araştırmalar, soya çekimin suçluluğa etkisinin pek az olduğunu ortaya koymaktadır. Ailenin psikolojik, kültürel ve sosyal etkileri ile soya çekim karıştırılmaktadır.

Tek yumurta ikizleri birbirinden ayrı çevrelerde yetiştikleri takdirde davranış benzerliklerinin az olduğu ortaya çıkmıştır. Sapıcı davranış çok şekiller göstermektedir. Hırsızlık, sahtekârlık, adam öldürme, vergi kaçırma gibi suçlar da ancak iyi özellikler kadar soya çekim yolu ile geçer.

Resim 1.3: Psikolojik teoriler

Psikiyatri ve psikoloji organik akıl hastalarının suçlu davranışa etkili olduğunu belirtmektedir. Örnek olarak frenginin merkezî siniri sisteminde yarattığı bozukluklar ve yaşlılık nedeniyle bunama verilebilir. Genç suçlularda ise epileptik (sara) bazı bozukluklar görülmektedir. Menenjit de çocukların davranışlarında önemli değişikliklere yol açabilmektedir.

1.3.2.1. Psikanalitik Teoriler

Bu görüş yanlılarına göre suç, iç kontrol (denetim) mekanizmalarının id'in ilkel, saldırgan ve anti-sosyal güdülerini sınırlayamadığı bir kişilik bozukluğunun ortaya çıkmasıdır. Suçlu bireyin yaşamı incelenirse kusurlu bir süper egoyu oluşturacak koşulların var olduğu görülecektir. Suç, ruhsal dengenin sağlanabilmesi için bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu teorinin en başta gelen savunucusu Sigmund Freud, suçu aynen nevrozlar gibi açıklamaktadır: Suçluda şuuraltına itilmiş suçluluk ve günahkârlık duygularını teskin etmeye, hafifletmeye yönelik ceza görme isteği ağır basar. Suçlu bu duygulardan arınabilmek için yakalanıp cezalandırmak ister ve suç işler. Suçluluk duygusu onda suçtan önce vardır ve bu duygu nedeniyle suç işlemiştir. Şuuraltındaki bu suçluluk duygusunun gerçek bir suça yol açması onu sanki rahatlatır.

Franz Alexander ise suçluyu gelecekte daha büyük ödüller elde edebilmek için şimdiki zevk ve hazlardan vazgeçemeyen kişi olarak tanımlamaktadır. Alexander, çevre faktörlerini ve sosyal faktörleri de gözden uzak tutmamaktadır. Genetik ve çocuklukta edinilen eğilimlerin yanında ailenin ve diğer sosyal güçlerin de suçluluğun ortaya çıkmasında katkıları olduğunu kabul etmektedir. Diğer bazı psikanalistler sevgi, beslenme ve özen gibi çekirdek aile içinde tatmin edilmesi gereken ihtiyaçların yokluğunu telafi için suç işlendiğini ileri sürmektedirler. Özellikle anne ve babadan yoksunluğun suça etkisi üzerinde durulmaktadır. Gerçekten de temel gereksinimlerini aile içinde karşılamayan çocukların strese düştükleri ve suç işledikleri gözlenmiştir.

Yeni psikanalitik görüşlere göre ise anti-sosyal davranış (suç) anne ve babanın müsaadeci tavırlarından kaynaklanmaktadır. Çocuğun işlemiş olduğu suç, anne ve babanın “id”ini tatmin etmekte ve onlarca onaylanmaktadır. Bu durum ise süper egonun tam olarak gelişmemesine yol açmakta ve onun, toplumun yasakladığı hareketleri kontrol altına alabilme yeteneğini azaltmaktadır.

Psikanalitik görüşler çok etkileyici ve çok yandaş bulmuş görüşler olmakla birlikte, çok kişi tarafından yetersiz olduğu nedeni ile eleştirilmiştir. Özellikle Freud’un ceza görebilmek için suç işlendiği görüşü hiç de gerçeklere uygun görülmemektedir. Aksine suçluların büyük bölümü yakalanmamak ve cezalandırılmamak çabası içindedir. Ayrıca pek çok suç, dürtü ve içgüdüler nedeni ile değil düşünülerek ve planlanarak işlenmiştir.

1.3.2.2. Suçu Psikopatiye Dayandıran Görüşler

Psikopat kişilik genç suçlularda önemli bir suç etkeni olarak görülmektedir, özellikle itiyadı suçlarda daha belirgindir. Psikopatlık kavramı çok eskiye dayanmaktadır ve “antisosyal kişilik” olarak tanımlanmaktadır. Sosyalleşmemiş ve davranışları kendilerini toplumla sürekli çatışma hâlinde getiren bireylere, gruplara, topluma sadakat ve vefa duygularından yoksun, bencil, duygusuz, sorumsuz, dürtüleri ile hareket eden, deneyimlerden öğrenme, cezadan ders alma ve suçluluk gibi duygulardan yoksun kişidir. Hep başkalarını suçlar ve kendi davranışlarına haklı özürler bulur.

Ulman ve Krashner “Anormal Davranışa Psikolojik Yaklaşım” adlı eserinde psikopatların on özelliğini şöyle belirtmektedirler:

- Toplum kurallarına uygun davranmamak
- Sahte bir sevimlilik ve olgunluk
- Hukuka aykırı ve alışılmamış biçimde davranma güdüsü

- Ufak hileli suçları tekrar tekrar işlemek
- Kronik vefasızlık
- Yapılmış olan kötü davranışlar nedeni ile bir sıkıntının veya suçluluk duygusunun olmaması
- Geçmiş deneyimlerden ders almamak
- Yetkililerle sürekli çatışma
- Yakın ve anlamlı insanlar arası ilişkileri sürdürmemeye
- Zevk almayı ertelemeyi istememe

Duygusal uyarılara karşı daha az duyarsız oldukları için psikopatların normal insanlardan daha fazla uyarı gerekmektedir. Bu nedenle de bunların normal insanlara kıyasla, heyecan verici olayları daha fazla arzuladıkları görülmüştür.

Pek çok yazar, anne ve babanın olmayışının ya da anne baba tarafından istenmeyişin psikopatlığa yol açtığını iddia etmektedir. Bunlardan Buss, iki tür ailenin psikopatlığı doğurduğunu belirtmektedir. Bunlar:

- Tutarsız anne-baba Yani ne zaman ödüllendireceğini ne zaman cezalandıracağı belli olmayan anne-baba
- Soğuk, mesafeli anne-baba

1.3.2.3. “Özel Düşünme Modeli” Görüşü

Yochelson ve Samenov, “Suçlu Kişilik” (Criminal Personality) adlı eserinde, suçluların kendilerine özgü özel bir “düşünme model”leri (criminal thinking patterns) olduğunu, bunun kendi içinde tutarlı olmasına rağmen yanlış olduğunu yazmaktadır. Sorumluluk sahibi kişi, yükümlülüklerini bilir, bunları yerine getirir, başkalarını düşünür ve çalışkandır. Diğer uçta bulunan sorumsuz kişi ise yalnızca sorumluluktan kaçmakla kalmaz, başkalarını düşünmez, işten kaçar, toplumun koyduğu yasal sınırlamalara uymaya gerek duymaz. Suçluların da özel “düşünme model”leri vardır ve küçük yaşta oluşmuştur. Sorumsuz kişilik ile birleşince bu kişinin suç işlemesi kaçınılmazdır. “Düşünme modeli” tamamen silinmedikçe bu kişi zorunlu olarak suç işleyecektir. Suç, bunlar için alkolizm gibidir. Tedavisi için uzun süre suçtan uzak kalınmalıdır.

Yochelson ve Samenov, sorumsuz, suçlu modeli üzerinde durmakta; fakat bunun nereden kaynaklandığını, sebeplerini izah edememekteler. Aslında burada psikopat kavramından çok da farklı bir şey ortaya konulmamaktadır.

Yapmış oldukları araştırmada metot açısından da oldukça yetersizdirler. Sayıca çok az suçlu ile görüşmüşlerdir. Bunların büyük çoğunluğu cezaevlerinde bulunan, yetişkin, ısrarlı erkek suçlulardır. Herhangi bir kontrol grubu bulunmamaktadır. Bu nedenle de ortaya çıkan bilgilerin tüm suçluları kapsadığının kabulü yanlış sonuçlara götürür.

Resim 1.4: Sosyal sınıflar

1.3.3. Sosyolojik Teoriler

Dış faktörleri, yani sosyal sınıf, politik, coğrafi ve çevresel yapıların suçluluğu nasıl etkilediğini, açıklarlar. Sosyolojik teorilerin pek çoğunda bireysel farklılık değişkenleri üzerinde durulmaz, yalnızca dış faktörlere ağırlık verilir. Bireylerin tümünün suç riski olan nüfus grubu içinde değerlendirmesi yapılır, zira sosyal ve kültürel koşullar birleşip de bazı grupların hukuk normlarını ve yasakları onaylaması azalınca riskli gruplar ortaya çıkar.

Sosyolojik teoriler iki bölümde incelenebilir: Yapısal teoriler ve alt-kültür teorileri

1.3.4. Yapısal Teoriler

Bu teoriler aykırı fırsatlar teorisi, tepki teorisi, çatışma teorisi ve alt kültür teorileridir.

1.3.4.1. Aykırı Fırsatlar Teorisi

Tanınmış Fransız sosyologu Emile Durkheim'e göre ahlaki yükümlülükler ve sosyal kurallar olmazsa yaşam çekilmez hâle gelir ve anomi ile sonuçlanır. Anomi bir kuralsızlık, normsuzluk duygusu olup intihar ve suç gibi yıkıcı davranışları sonuç verir. Sınırlandırılmamış istekler ve davranışlar, önemli sosyal normlardan sapmaya neden olur.

Çağdaş sosyologlar, Durkheim'in anomi teorisine daha sınırlı anlam vermektedirler. Toplum birbiri ile çatışan istekleri olan bireylerle doludur. Bunların sınırlı araçlarıyla bu sayıca çok amaçlara ulaşmaya çalışmaları anomiye yol açar. Toplumun marazi bir durumu olan anomi, standartların yokluğu, apati (kayıtsızlık), kargaşa, düş kırıklığı, yabancılaşma ve ümitsizlik gibi belirtilerle kendini gösterir.

Parsons, anominin kurumsallaşmanın anti-tezi olduğunu belirtmekte ve bunu karşılıklı etkileşim (enteraksiyon) sürecinin yapısal bütünlüğünün yokluğu ya da diğer bir ifade ile normatif düzenin tamamen çöküşü olarak tanımlamaktadır.

Bazı davranış bilimciler ise anomiyi bunalım, yabancılaşma, yeis, endişe ve kültür yalnızlığı olarak belirtmektedirler.

Merton ise gerçekleştirilemeyen istek ve arzular kişilerde sapıcı davranışa ve topluma hâkim olan ahlakın reddine, anomiyeye yol açar demektir. Gerçekten de yasal fırsatlara ulaşabilmek için çok sayıda engel bulunmaktadır, mesela alt sınıfların amaçlarına ulaşabilmeleri, üst sınıflara doğru hareket edebilmeleri için kültür farklılıkları, ekonomik terslikler, kaynakların sınırlı olması gibi engeller vardır. Merton, Durkheim'in anomi teorisinden hareket etmekle birlikte sosyal yapının zengin ve mal sahibi olma arzuları gibi bazı istek ve tutkuları tahrik ettiğini ve aynı zamanda bunları elde edebilmek için kullanılacak araçları da yine sosyal yapının sınırlandırdığını belirtmektedir. Kültür değerleri sistemi, özellikle başarı göstergesi olan bazı amaçları yüceltirse ve aynı zamanda sosyal yapı, bu amaçlara giden yasal yolları toplumun büyük bir bölümü için sınırlıyorsa veya kapatıyorsa sapıcı davranış geniş ölçüde görülür. Yasal fırsatlara çok sayıda engel bulunmaktadır. Bu teori düşük gelir sınıflarının karşılaştığı engellere ağırlık vermektedir. Bunlar kültür farklılıkları, ekonomik güçlükler ve yukarıya doğru hareket edebilmek için gerekli olan kaynakların sınırlı olması gibi engellerdir. Eğitim olanaklarının elde edilebilmesinde sınıflar arasında fırsat farkları bulunmaktadır. Belirli bir eğitimi ulaşabilmek, pek çok sosyal başarıya götürebilecek bir yoldur. Bunu sağlamak, özellikle düşük gelir gruplarına mensup gençler için güçtür. Anomi teorisinden kaynaklanmış olan Cloward ve Ohlin'in aykırı fırsatlar teorisi, özellikle çocuk suçluluğunu açıklamak için kullanılmıştır. Yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi Cloward ve Ohlin suçlu davranışı, Sutherland'ın ortaya atmış olduğu aykırılıkların birleşmesi (differential association) kavramı ile açıklamaktadırlar: Belirli fırsatlara ulaşabilmek için yasal ve yasal olmayan yollar bulunmaktadır. Yasal fırsatlar engellendiği zaman, yasal olmayan fırsatlardan yaralanma yoluna gidilir, bu da suçu doğurur. Bu görüş suçu fonksiyonel ve yararlı olarak nitelendirmektedir, çünkü yasal amaçlara ulaşabilmek için işlenmektedir.

Fırsatların aykırılığı görüşünün özellikle çocuk suçluluğunun yasal fırsatların artırılması yolu ile önlenmesi görüşünde olan kişiler arasında çok taraftar bulunduğunu belirtmeliyiz. Popüler bir teori olmakla beraber bazı eksiklikleri vardır.

1.3.4.2. Tepki Teorisi

Bu teoriyi “Suçlu Çocuklar” (Delinquent Boys) adlı kitabında Albert Cohen ortaya atmıştır. Cohen'e göre suç, sosyal sınıf farklarından ve bunun sosyal statüye olan etkilerinden ortaya çıkmıştır. Düşük gelir sınıfına mensup gençler hep orta sınıf cetveli ile ölçülmekte, orta sınıfın yönettiği okullarda bu geçlere orta sınıfın değer ve standartları kabul ettirmeye çalışılmakta, bu sınıfın ortaya koyduğu amaçlara ulaşmaları önerilmektedir. Hâlbuki düşük gelir sınıfına mensup genç orta sınıf amaçlarına erişebilmek için yeterli sosyalleşme deneyimlerine ve geçerli bir sosyal statüye sahip değildir. Bu onda bunalım, tatminsizlik ve kendine olan saygısında azalmaya yol açar. Orta sınıf standartlarına tepki

olarak suç işler. Bu tepki, görünüşte bir ret olup aslında suçlu, bu reddettiklerini içten içe arzulamaktadır. İşledikleri suçlar bir amaca yönelik değildir. Bunlar genellikle yarar götmeyen olumsuz nitelikte ve haince işlenmiş suçlardır. Sırf orta sınıfın değerlerine karşı çıkmak için suç işlemektedirler. Başkalarını rahatsız etmek amacı güderler.

Bu teori bilineni tekrar etmektedir. Gerçekten de insanların adil olmayan ve keyfi olarak nitelendirdikleri sınırlamalar karşısında düşmanca davranışlar sergilediklerini inkâr etmek mümkün değildir. Ancak aykırı fırsatlar teorisinde belirttiğimiz gibi tepki teorisini de destekleyecek yeterli araştırma yapılmamıştır. Örneğin, düşük gelir sınıfına mensup gençlerin orta sınıf değerlerine uyum sağlayamamaları ve bundan dolayı tepki göstermeleri tüm düşük gelir sınıfı açısından söz konusu değildir. Öte yandan yarar götmeyen, olumsuz ve haince işlenmiş suçlar da yalnızca bu sınıfa mensup gençlere özgü değildir. Örneğin, vandalizm suçları orta sınıfa mensup gençlerce de çok miktarda işlenmektedir. Bu teori vandalizm ve bir nedeni olmayan nası ızrar gibi suçları açıklamakla birlikte ekonomik nedenlerle işlenen suçları açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Cohen daha sonra Short ile yazdığı eserinde ekonomik nedenlerle yapılan hırsızlıkları ve uyuşturucu bağımlılığı ile bağlantılı suçları da bu kapsamda açıklamaya çalışılmıştır. Ancak bu suçlar yarar götmeyen suçlar olarak nitelendirilemez, zira bunlar belirli bir amaca yönelik işlenmektedir.

1.3.4.3. Çatışma (Uyuşmazlık) Teorileri

Yapısal nitelikteki teoriler, değerler üzerinde uzlaşmış toplum modellerinden yola çıkmaktadır. Her toplumda, sosyal sistemlerin tümünde, değerler üzerinde uzlaşma vardır. Bu uzlaşma modeline karşın bir uyuşmazlık modeli ileri sürülmüştür. Bu uyuşmazlık modeline göre yapılanmış toplumda dört özellik bulunmaktadır:

- Her toplum her zaman değişikliğe maruzdur. Sosyal değişim kaçınılmazdır.
- Her toplumda her zaman sosyal çatışma bulunmaktadır. Bu kaçınılmazdır.
- Her toplumun her kesimi bu değişime katkıda bulunur.
- Her toplum bazı üyelerinin diğerlerini sınırlaması ilkesi üzerine kurulmuştur.

George Vold suçun sosyal çatışmanın bir ürünü, politik ve sosyal eşitsizliğin bir yansıması olduğunu ileri süren ilk kriminologdur. Vold'a göre toplum gruplardan oluşmaktadır. Bu grupların çıkarları ve amaçları birbiri ile çatışır, yarışır veya aynı doğrultuda olursa gruplar arasında uyuşmazlık başlar.

➤ Alt Kültür Teorileri

Sosyal bir sistem içinde, özellikle iş bölümünün aşırı bir şekilde belirgin olduğu toplumlarda kültür eşit olarak yaygın değildir. Bundan dolayı sosyologlar, toplumun alt toplumlardan oluştuğunu belirtmektedirler. Tüm toplum içinde yer alan bazı alt toplumlarda kültür farklılıklarının oluştuğu görülür. Belirli meslekler ve sosyal kategoriler içinde ortaya çıkan bu farklı kültürler tüm kültürün içinde yer alan alt kültürler olarak adlandırılmaktadır.

Alt kültür kısaca, toplumdaki belirli bir gruba özgü anlamlar, değerler ve davranış biçimleri olarak tanımlanabilir.

Köyden şehre göç, aile bağlarının kopması, işsizlik, özellikle kış aylarında cezaevinin cazibesini artırmakta, kışı cezaevinde geçirmek isteyen kimseler hafif suçlar işlemektedirler.

Kişinin cezaevine girmesi, ailesi ve çocukları için utanç nedeni olmakta, suçlu belalı ve damgalı biri olarak vasıflandırılmakta, sosyal ilişkileri bozulmaktadır. Özellikle anne veya babası içerde olan çocukta kompleks yaratmaktadır. Suçlunun cezaevine girmesi, toplum tarafından dışlanması giderek anormal suçlu davranışları kaynağı olmaktadır.

1.3.5. Sosyo-Psikolojik Teoriler

Bu bölümde suçu öğrenilmiş bir davranış olarak gören teoriler incelenecektir. Bunlar sosyal etkileşim (enteraksiyon) süreci nedeniyle belirli suç biçimlerinin öğrenildiğini ileri sürmektedirler. Ne sosyolojik teoriler gibi soyut bir çevreyi suça neden olarak görmekte, ne de biyolojik ve psikolojik teoriler gibi suça sırf bireysel nedenlere bağlamaktadırlar.

Suçun toplumda pek sık rastlanan hukuka aykırı davranışların taklidi olduğunu ilk olarak Munsterberg ileri sürmüştür. Daha sonra Fransız yargıç Gabriel Tarde, suçun taklit yolu ile öğrenildiğini belirtmiştir.

Sosyo-psikolojik teoriler, kontrol teorileri ve doğrudan doğruya öğrenme teorileri ve toplumsal damgalama kuramı olmak üzere üç grupta incelenecektir.

1.3.6. Kontrol Teorileri

Bu teorilere göre insanlar aksi öğretilmedikçe sık sık anti-sosyal bir şekilde davranırlar. Bu yüzden toplum kurallarına uymanın kendisi için de faydalı olduğu öğretilmeli ve onda “vicdan”ın oluşmasını sağlamaya yönelik eğitim verilmelidir.

1.3.6.1. Doğrudan Doğruya Öğrenme Teorileri

Bu kurama göre suçluluğu öğrenme küçük ve yakın guruplarda gerçekleşir. Kurama göre bireyin suçu öğrenmesi için suçlularla bir araya gelmesi gerekir.

1.3.6.2. Toplumsal Damgalama Kuramı

Toplum kurallarından bir kez sapan kişinin toplumca izlenmesi sonucu birey damgalanır ve bu nedenle yeniden suç işler.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlemleri tamamladığınızda, Hükümlü ve tutukluya ait suç unsurlarını açıklayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Kriminolojinin tanımını ve tarihçesini açıklayınız.	➤ Kriminolojinin tanımını ve tarihçesini internetten ve kütüphaneden araştırınız.
➤ Suç kavramının çıkışı ve gelişmesini açıklayınız.	➤ Suç kavramının çıkışı ve gelişmesini internetten ve kütüphaneden araştırınız.
➤ Suçun nedenlerini ve suç teorilerini açıklayınız.	➤ Suçun nedenlerini ve suç teorilerini internetten ve kütüphaneden araştırınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen cümleleri doğru – yanlış durumuna göre işaretleyiniz.

1. ( ) Kriminolojinin Türkçe karşılığı “Suç Bilimi”dir.
2. ( ) Suç, kişinin toplum içinde iradi davranışlarından biridir.
3. ( ) Hukuki anlamda suçu ceza normu belirler.
4. ( ) Piknik tipler ince yüz, boyun, beden, kollar ve bacaklara sahip kişilerdir.
5. ( ) Psikanalitik teoriler, suçlu davranışın soya çekimle yakın ilgisi olduğu savunmuştur.
6. ( ) Psikopat kişilik genç suçlularda önemli bir suç etkeni olarak görülmektedir.
7. ( ) Sosyolojik teoriler; dış faktörlerin yani sosyal sınıf, politik, coğrafi ve çevresel yapıların suçluluğu nasıl etkilediği açıklar.
8. ( ) Anomi; bunalım, yabancılaşma, yeis, endişe ve kültür yalnızlığı olarak belirtmektedir.
9. ( ) Suçlunun cezaevine girmesi toplum tarafından dışlanması ve giderek anormal suçlu davranışları kaynağı olmaktadır.
10. ( ) Kontrol teorileri kuramına göre suçluluğu öğrenme küçük ve yakın guruplarda gerçekleşir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile kazanılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda hükümlü ve tutuklu suça iten nedenler hakkında açıklama yapabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Tehlike hâlinin tanısı hakkında kütüphanelerden, internet sitelerinden bilgi toplayınız.
- Teşhis araçları hakkında kütüphanelerden, internet sitelerinden bilgi toplayınız.
- Suçluları düzenleme, tipoloji hakkında kütüphanelerden, internet sitelerinden bilgi toplayınız.

2. TUTUKLU VE HÜKÜMLÜYÜ SUÇA İTEN NEDENLER

Resim 2.1: Klinik kriminoloji

Tutuklu ve hükümlüyü suça iten nedenleri öğrenmek için öncelikle klinik kriminolojinin bilinmesi gerekir.

Klinik kriminoloji iki farklı anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda, sosyolojik kriminolojiyi inceleyen dala karşılık olarak bireysel olayı inceleyen dalı ifade etmektedir.

Böylece klinik kriminoloji mikrokriminolojiye tahsis edilmiş teorik kriminolojiyi ve bunun uygulamasını belirtir.

Dar anlamda ise ferdi suçluyu, disiplinler arası metotla incelemeyi ifade eder. Amaç tekerrürün önlenmesidir. Böylece tatbiki kriminolojinin bir dalı olmaktadır. Demek oluyor ki klinik kriminoloji, aslında somut bireysel suç olayı failinin uzman ve pratisyenlerce ve özellikle tıbbi bakımdan ele alıp incelemesine dayanır. Amaç, suçluyu tekerrüre düşmekten kurtarmak için gerekli tedbirleri belirlemektir. Dolayısı ile bu yöntem teşhis, tahmin ve tedavi konularını kapsar. Olayda suçluyu inceleyerek suç sebeplerinin ne suretle tespitinin mümkün olacağını gösteren metot bu eğilimin içindedir. Böylece klinik eğilimin ilk düzeyini klinik uygulama oluşturur; dolayısıyla yapılan gözlem, esasta tedavi edici müdahalenin başarısını sağlama amacına yöneliktir.

2.1. Suçludaki Tehlike Hâli

Genel olarak klinik kriminoloji, suçlunun topluma yeniden intibak ettirilmesi, uyumunun sağlanması kavramı ile özdeşleştirmek istenilmektedir. Gerçekten de klinik kriminoloji “yeniden toplumsal uyum” ve “iyileştirme=tretman” kavramları çerçevesinde geliştirilmiştir. Ancak bu telakkiler yenidir ve klinik kriminolojinin menşesindeki kavramları da yansıtmamaktadır.

Suç işleme yönünden tehlike hâli gösteren kişi geçici ya da sürekli olarak antisosyal tepkiler göstermesi ihtimali güçlü olan kimsedir. Kişinin böylece antisosyal tepkiler göstermesine, marazi olmayan ruhi şart ve özellikleri ya da basit, daimi veya geçici dengesizlikleri veyahut kollektif hayatın elde edilen veya kişiye yüklenen itiyatları yahut diğer basit veya birlikte etki yapan sebepler etkili olur.

Bir kimsenin tehlike hâlinde bulunup bulunmadığını belirlemek için üç grupta açıklanabilecek emareler vardır:

- Hukuki emareler (kanuni)
- Biyopsikolojik emareler (belirtiler)
- Sosyal emareler

2.1.1. Hukuki Belirtiler

Hukuki emareler, tehlike hâli gösteren kişinin evvelce çeşitli suçlar işlemiş ya da çeşitli sebeplerle kanunu uygulama ile görevli makamlarla temasa gelmiş bulunması hâlinde söz konusu olur. Suçlunun geçmişleri, evvelce işlediği suçlar, tehlike hâlinin hukuki emarelerini oluşturur. Bu emareler tehlikeli hâlin tezahürlerini oluşturur ve etmenlerini ortaya koymaz.

2.1.2. Biyopsikolojik Belirtiler

Tehlike hâlinin “Biyopsikolojik emareleri” kavramı ile insan bedenindeki bozukluklarla ilgili ruhi karışıklık ve ahenksizlikleri, marazi, bedenî ve ruhi normale göre değişimleri anlamak gerekir. Bu gruba giren emareler kişilikle ilgili bütün bedenî ve ruhi özelliklerdir. Sözü geçen emareler kişiliğe tamamen egemen olabilir ve kişinin sosyal hayata uymasını imkânsız hâle getirebilir ya da güçleştirebilir. Yukarıda genel kriminoloji bölümlerinde değinilen kişinin bütün yönleri ile ilgili konularda izah olunan özellikler bu psikolojik emareleri meydana getirir. Yine yukarıdaki bahislerde izah edilen akıl hastalıklarının bu çeşit emareleri ortaya koyduğu hususunda şüphe yoktur.

2.1.3. Sosyal Belirtiler

Sosyal emareler suçlunun içinde yaşadığı sosyal çevrede yer alan ve suça yöneltici nitelik gösteren bütün etmenlerdir. Bunların nelerden ibaret bulunduğu genel kriminoloji kısmında ayrıntıları ile izah edilmiştir.

Tehlike hâlinin bu emarelerinin ortaya çıkmasına neden olan kurucu unsurlarını Garofalo, kişinin suç işleme yeteneği ve topluma uyum, intibak derecesi olarak tanımlamaktadır. Suç işleme yeteneği suçludaki hareket hâlinde ve sabit çürüme ve ondan kaynaklanan ve korkulan kötülüktür. Topluma uyum derecesi ise suç yeteneğini bazen sınırlayıcı etki yapar ve yüksek suç yeteneğine rağmen failde tatminkâr uyum söz konusu olabilir.

2.1.4. Belirtilerin Önemi

Biyopsikolojik, sosyal ve hukuki emareler grupları arasında hangilerinin tehlike hâlinin tespiti yönünden daha çok önem gösterdiği, kriminolojide taraftar olunan genel yöne bağlıdır. Sosyal etmenlere başta yer verenler tehlike hâli bakımından da elbette, sosyal etmenlere üstün yer ve önem verirler; aynı suretle biyolojik veya psikolojik etmenlere üstün yer verenler bakımından da biyolojik veya psikolojik emareler üstünlük göstermek gerekecektir.

Hukuki emarelerin ise ancak suçtan sonraki tehlike hâli bakımından önem gösterdiğini yukarıda izah etmiştik. Bununla beraber hukuki emareler dışında suçtan önce tehlike hâlinin bir ihtimal çerçevesi içinde ve çok güçlkle tespit edilebileceği belirtilmiştir. Ancak akıl hastalıkları, serseri ve dilenciler, alkolikler ve uyuşturucu maddeler tutkunları yönündedir ki suçtan önceki tehlike hâli hakkında daha sağlam bir ihtimal dairesinde hüküm verilebilir.

2.1.5. Tehlike Hâlinin Çeşitleri

Bir kişinin tehlike hâlinde bulunduğunu tespit bakımından evvelce suç işlemesine gerek yoktur. Nasıl henüz hastalanmamış mikrop taşıyıcılar var ise aynı suretle suç tehlikesi taşıyanlar da vardır. Bunlar henüz suç işlememiş bulunmakla beraber taşıdıkları biyopsikolojik ve sosyal emareler dolayısıyla suç işleme “ihtimalini” nefislerinde taşırlar.

Sonuç olarak tehlike hâli, suçtan evvel tehlike hâli ve suçtan sonra tehlike hâli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ceza hukukunda hukuki bir kavram olarak göz önüne alınabilecek tehlike hâli, sadece ikincisidir.

Tehlike hâli, bir bakımdan kronik, sürekli tehlike hâli ve gerçekleşeceği muhakkak tehlike hâli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Mükerrirler, suç işlemeyi âdet ve meslek hâline getirenler kronik, sürekli tehlike hâlini gösteren suçlulardır.

Gerçekleşeceği muhakkak tehlike hâlinde olan kişiler ise henüz suç işlememiş bulunmakla beraber kendilerindeki tehlike hâli dolayısıyla suça geçerler böylece bu çeşit tehlike hâli failin suça geçiş süresinde gösterdiği durumdur.

Son yirmi yıldır tehlike hâli kavramına yönelik değişik eleştiriler yapılmaktadır.

Bu eleştirilerin bir kısmı tehlike hâlinin tarif, tanı ve tahminine ilişkindir. Tehlike hâli aslında normatif ve nispi bir kavramdır, oysa tabii ve mutlak bir veri gibi sunulmaktadır. Bu husustaki teori tehlikeli eylem ile tehlikeli kişiyi birbirine karıştırmaktadır. Oysa hareket tehlikeli fakat kişi tehlikeli olmayabilir. Tehlike hâlinin teşhisi psikiyatlara bırakıldığında ise tehlikeli hâl ile akıl hastalığı birbirine karıştırılmış olur.

Bir kısım eleştiriler ise kavramı bütünü ile reddetmemekte ve bu kavramı ikame etmek üzere yeni önerilerde bulunmaktadır.

2.2. Tehlike Hâlinin Tanısı ve Tanımın Ne Suretli Yapılacağı

Tehlike hâlinin tanısı her şeyden önce suçlunun ya da tehlike hâlinin tespiti istenilen kimsenin kişiliğinin bütün özellikleri ile belirtilmesi ile başlar. Bunun açıkladığı anlam şudur: Suçluya ait biyopsikolojik belirtilerin (emarelerin) gözlemi yapılmalı ve belirlenmelidir. Böylece suçlunun kişiliğinin normal olup olmadığı belirlenir. Suçlunun kişiliği biyolojik antropolojik yönden, beden yapısı itibarıyla psikolojik ve psikiyatrik açılardan incelenip gözleme tabi tutulmak gerekir. Bu bakımdan hangi yönlere değinilmesi gerekeceği genel kriminoloji kısmında ilgili bahislerde verilen izahlardan anlaşılmıştır.

Kişinin davranışları, tepki eğilimleri, etki yapan dış muharriklere göre belirleneceğinden suça ön gelen dönem içinde suçlunun geçirdiği hayatın ve çevresinin de incelenmesi, tehlike hâli hakkında uygun bir teşhise varılabilmesi için zorunludur. Böylece sosyal emarelerin tespiti sorunu izah edilmiş olmaktadır.

Suç işledikten sonra failin tavır ve hareket tarzı ve suçluyu yönelten saiklerin de gözlemi yapılmalı ve bunlar tespit edilmelidir.

Nihayet işlenen suçun bütün özellikleri gözlenerek belirlenmelidir.

Yukarıda gösterilen hususlar uygun bir şekilde tespit edildikten sonra bu verilerin ahenkleştirilmesi ve sonucu içermek üzere bir hükmün verilmesi yorum faaliyetini gerektirir.

2.3. Teşhis Araçları

Bilgi toplanması, sosyal anket ve tıbbi muayene ile suçlu kişinin teşhisi sağlanır.

2.3.1. Bilgi Toplanması

Kişinin tehlike hâli hakkında uygun bir tanıya varılabilmesi için her şeyden önce tehlike hâline ilişkin emareler dikkatle belirlenmelidir. Bunun için ise (kişinin tıbbi-psikolojik) sosyal muayenesinin yapılması gerekir. Buna klinik metot denir. Bu metot başta kişi ile yapılacak bir mülakata dayanır. Böylece kişinin geçmişi tespit edilir. Demek oluyor ki işe bir sosyal anket ile başlamak gerekir.

2.3.2. Sosyal Anket

Sosyal anketin konusu, kişinin doğup yetiştiği sosyal çevrenin derinliğine olarak ve bütün özellikleri ile tespittir. Bununla ilgili olarak kişinin çocukluk evresinden başlayarak günümüze kadar bütün sosyal çevresini sorgulayan anketler hazırlanır. Buradan elde edilen veriler kişinin sosyal yapısını rahatlıkla ortaya çıkarır.

2.3.3. Tıbbi Muayene

Sosyal anket meydana getirildikten sonra suçlunun tıbbi muayenesi başlar, tıbbi muayene bedensel ve psikiyatrik inceleme gerektirir.

Bedensel muayenede suçlunun fizik özelliklerinden, psikiyatrik muayenede özellikle psikanaliz metotlarından yararlanır.

Tıbbi muayene sonucuna göre kişinin fiziksel ve ruhsal sorunları ortaya çıkar ve buna göre uygun tedavi yöntemleri uygulanır.

Resim 2.2: Tıbbi muayene

2.4. Tehlike Hâline Dair Sosyal Tahmin (Pronostic)

Suçlulukla mücadele hususunda mümkün olduğu takdirde en başarılı yol, hiç şüphesiz ileride suç işlemesi muhtemel olan kimseleri hayatlarının çocukluk çağlarında teşhis etmek ve kendilerindeki potansiyel suç işleme yeteneğinin bazı tedbirlere başvurarak giderilmesine çalışmak olmalıdır. Örneğin, hayatlarının ilk çağlarından itibaren hangi kişilerin ileride suç işlemelerinin kuvvetle muhtemel olduğunu tespitte imkân verecek bir metodun meydana getirilmesinden ibarettir. Şüphe yoktur ki böyle bir metod meydana getirilirse yalnız önleme bakımından değil erteleme, şartlar salıverilme gibi Ceza Hukuku kurumlarında ciddiyetle ve güvenle uygulanabilmesini sağlayan bir araca malik olmuş bulunacaktır. Süresi önceden belli olmayan hüküm usulünün uygulandığı memleketler için ise böyle bir aracın sağlayacağı imkân çok önemlidir.

2.5. Suçluların Tasnifi (Düzenleme) Tipoloji

Suçlular aşağıdaki şekilde bir sınıflamaya tabi tutulmuştur.

- Suça neden olan etmenler bakımından (etiyojik)
- Psikolojik ve psikiyatrik bakımlardan, karakteroloji bakımından
- Klinik bakımdan
- Sosyolojik bakımdan
- Suçluluğun nitelik ve yönü bakımından
- Ceza siyaseti, ıslah ve tedavi bakımından

2.5.1. Suçluluğa Neden Olan Etmenler (Etiologique) Bakımından Düzenleme

Bu tasnifle suçluluğun iç bünyeye bağlı bedensel etmenlerle çevresel etmenlerin birbirinden ayrılabilmesi ve ikinci derecede önemli çevresel etkilerin ayrılabilmesi hakkındaki bir görüşe bağlı olduğu açıktır. Suçluluğa neden olan etmenler bakımından suçlular üçe ayrılmaktadır:

- Suçluluğu iç nedenlerle belirlenenler
- Suçlulukları dış nedenlerle belirlenenler
- Suçlulukları aynı zamanda iç ve dış nedenlerle belirlenenler

2.5.2. Psikolojik, Psikiyatrik Bakımlardan ve Karakteroloji Bakımından Düzenleme

Psikolojik, psikiyatrik, karakteroloji bakımından suçlular ayrı ayrı düzenlemeye tabi tutulur.

2.5.2.1. Psikolojik Bakımdan Düzenleme

Buna göre suçlular psikolojik bakımdan üçe ayrılır. Suç işleme iradesi zayıf olanlar, ortalama güçte suç işlemek iradesine sahip olanlar, suç işlemek iradelerinde özel bir kuvvet ve sebat bulunanlar şeklinde sıralanır.

2.5.2.2. Psikiyatri Bakımından Düzenleme

Tesadüfi suçlular; beden tipleri itibarıyla suçlular, akıl hastaları şeklinde sıralanır.

2.5.2.3. Karakteroloji Bakımından Düzenleme

Belirli bazı suçları işleyenlerin genellikle o suçu işleyenlere özgü karakter belirttikleri görülmüş ve böyle belirli ve mahsus suçların işlenmesi bakımından bir suçlu karakterinin bulunduğu bazı yazarlarca ileri sürülmüştür. Böylece karaktere bir suçu tasnifi yapılmaktadır.

2.5.2.4. Klinik Bakımdan Düzenleme

Klinik bakımdan tasnif, suçların özellikleriyle suçlunun karakterini birleştirerek meydana getirilen tasnif şeklidir.

- Çalışmak istemeyen profesyonel suçlular
- Azalmış dirençleri dolayısıyla mala ilişkin haklara karşı suç işleyenler
- Saldırgan suçlular
- Cinsiyet freninin yokluğu nedeniyle suç işleyen cinsel suçlular
- Bir krizin etkisinde suç işleyenler
- İlkel reaksiyonlarla suç işleyenler
- İdeoloji suçluları
- Sosyal disiplinsizlikleri dolayısıyla suç işleyenler

2.5.2.5. Sosyolojik Bakımdan Düzenleme

Sosyolojik bakımdan suçlular, suçun sosyal oluşu ve sosyal etkisi gözetilerek tasnife tabi tutulur.

- Profesyonel suçlular
- Organize suça giren ve o suretle çalışan suçlular
- Suçlular içinde ve âleminde yaşayan suçlular (tesadüfi, arızı, beyaz yaka suçluları)
- İtiyadı suçlular (alkolikler, uyuşturucu madde tutkunları, serseri ve dilenciler, küçük hırsızlar)
- Aklen bozuk ve malul suçlular (psikozları, psiko nevrozları ve psikopatileri olanlar)

2.5.2.6. Suçluluğun Niteliği ve Yönü Bakımından Düzenleme

Suçluları tasnif için objektif olarak dıştan gözlemi yapılabilen unsurlara göre tasnif etmenin tek çaresi olarak bunların fiil ve hareketlerinin oluş ve gelişmesindeki dış unsurları ele alma gereği ileri sürülmüştür. Bu esastan hareket edince suçlular:

- Mükerrirler (tekrar) ve mükerrir olmayanlar,
- Kronik suçlular,
- Yumuşak ve şiddetli suçlular, olmak üzere sınıflara ayrılmaktadır.

2.5.2.7. Ceza Siyaseti, İyileştirme (İslah ve Tedavi) Bakımından Düzenleme

Kanunlar, suçluları objektif veya bilimsel ölçülerle belirlenmesi kabil vasıfları itibarıyla soyut olarak gruplara ayırmış ve bu gruplara göre müeyyidenin türünü ve miktarını belirlemişler, bu suretle cezanın bir tür kanuni bireyselleştirilmesini gerçekleştirmişlerdir. Küçük suçluların fiil ve hareket serbestliğini kaldırmamakla beraber bunu önemli şekilde azaltan akıl hastalığına tutulmuş olan suçluların, sağır ve dilsiz suçluların, mükerrirlerin durumları böyledir. Görülüyor ki bu tasnif bir bakıma suçluların hukuki tasnifini de karşılamaktadır.

Bizim burada söz konusu etmek istediğimiz tasnif, suç işlemeden dolayı mahkûm edilmiş olan kişinin karakterlerine, kişilik ve bünyesine en uygun ıslah kurumunda uygun ıslah rejimi uygulanarak ıslah ve tedavisini sağlamak üzere pratik amaç ile yapılan tasniftir. Bu tür bir tasnif yaş, cinsiyet, failin kurumdan kaçma ihtimali, fiilinin niteliği, reform ihtimali, eğitim ve öğretim ihtiyacı, fizik ve akli şartlar, çalışma kabiliyeti, ırk gibi esaslara dayanılarak yapılabileceği gibi idari birtakım düşüncelerle de yapılabilir. Örneğin, olay çıkarma eğilimi olan suçluları tecrit etmek gibi. Belirli tipteki homojen suçluları bir araya getirmek suretiyle grup tedavisini mümkün kılmak üzere de uygulanabilir. Böyle bir birleştirme kötü huyların sirayetini de önlemek imkânını sağlar. Keza cezaevinde disiplini muhafaza bakımından cinsel dalalet gösterenlerle uyuşturucu tutkunları, belirli derecede psikopat olanları ayırmanın faydaları açıktır.

Mahkûmların bu suretle tasnif (düzenleme) edilerek cezalarını çekmelerinin faydaları hükümlülerin tasnifinin yararları şu şekilde özetlenmektedir:

- Değişik tipteki suçluların uygun tarzda tecridini,
- Daha uygun gözetim ve denetim imkânını,
- Daha uygun bir disiplini,
- Mahkûmların üretim yeteneklerinin artmasını,
- Mahkûmu yetiştirme ve tedavi hususundaki kolaylık ve imkânların daha etkili ve verimli şekilde kullanılmasını,
- İslah ve yetiştirme programlarında devamlılığını,
- Mahkûmların tavır ve hareketlerinin daha da iyileşmesini,
- Salıverilen mahkûmların hayattaki başarısızlık oranının düşmesini,
- Bina ihtiyaçlarının uzun vadeli planlaştırılmasında daha uygun sonuçlar alınmasını sağlar.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlemleri tamamladığınızda, Hükümlü ve tutukluyu suça iten nedenleri açıklayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Suçludaki tehlike hâlini açıklayınız.	➤ Suçludaki tehlike hâlini internetten ve kütüphaneden araştırınız.
➤ Tehlike hâlinin tanısı ve ne surette yapılacağını açıklayınız.	➤ Tehlike hâlinin tanısı ve ne surette yapılacağını internetten ve kütüphaneden araştırınız.
➤ Teşhis araçlarını açıklayınız.	➤ Teşhis araçlarını internetten ve kütüphaneden araştırınız.
➤ Tehlike hâline dair sosyal pronostici açıklayınız.	➤ Tehlike hâline dair sosyal pronostici internetten ve kütüphaneden araştırınız.
➤ Suçluların düzenleme tipolojisini açıklayınız.	➤ Suçluların düzenleme tipolojisini İnternette araştırınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen cümleleri doğru – yanlış durumuna göre işaretleyiniz.

1. ( ) Klinik kriminoloji, disiplinler arası metotla incelemeyi ifade eder; amaç tekrerrün önlenmesidir.
2. ( ) Biyopsikolojik belirtiler, suçlunun içinde yaşadığı sosyal çevrede yer alan ve suça yöneltici nitelik gösteren bütün etmenlerdir.
3. ( ) Bir kişinin tehlike hâlinde bulunduğunu tespit bakımından evvelce suç işlemesine gerek yoktur.
4. ( ) Tıbbi muayene sadece bedensel incelemeyi gerektirir.
5. ( ) Tehlike hâlinin tanısı her şeyden önce suçlunun ya da tehlike hâlinin tespiti, istenilen kimsenin kişiliğinin bütün özellikleri ile belirtilmesi ile başlar.
6. ( ) Sosyal anketin konusu, kişinin doğup yetiştiği sosyal çevrenin derinliğine ve bütün özellikleri ile tespitidir.
7. ( ) Klinik bakımdan tasnif, suçların özellikleriyle suçlunun karakterini birleştirerek meydana getirilen tasnif şeklidir.
8. ( ) Hukuki emareler, tehlike hâli gösteren kişinin evvelce çeşitli suçlar işlemiş ya da çeşitli sebeplerle kanunu uygulama ile görevli makamlarla temasa gelmiş bulunması hâlinde söz konusudur.
9. ( ) Sosyal emareler suçlunun içinde yaşadığı sosyal çevrede yer alan ve suça yöneltici nitelik gösteren bütün etmenlerdir.
10. ( ) Klinik metot (kişinin tıbbi-psikolojik) ve sosyal muayenesinin yapılması demektir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme”ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen cümleleri doğru – yanlış durumuna göre işaretleyiniz.

1. ( ) Suç antropolojisi, suçluyu incelerken kalıtımı, biyolojik, anatomik, fizyolojik faktörleri göz önüne alır.
2. ( ) Kriminalistik, suçluların belirlenmesi için kullanılan çeşitli bilimsel verileri araştırır ve uygular.
3. ( ) Mükerrirler, suç işlemeyi âdet ve meslek hâline getirmiş bulunan, kronik, sürekli tehlike hâlini gösteren suçlulardır.
4. ( ) Suçlu, kanunun suç olarak tarif ettiği fiili gerçekleştirendir.
5. ( ) Atletik tipler; orta boylu, yuvarlak hatlı, yumuşak, geniş yüzlü, kısa ve kalın boyun ve yumuşak ellere sahip kişilerdir.
6. ( ) Suç kavramı insanların toplum hâlinde yaşaması ile başlamıştır.
7. ( ) Psikopat kişiler, toplum kurallarına uygun davranırlar.
8. ( ) Suç işleme yönünden tehlike hâli gösteren kişi, geçici ya da sürekli olarak anti sosyal tepkiler gösterme ihtimali güçlü olan kimsedir.
9. ( ) Sosyal emareler suçlunun içinde yaşadığı sosyal çevrede yer alan ve suça yöneltici nitelik gösteren bütün etmenlerdir.
10. ( ) Hukuki emareler ancak suçtan sonraki tehlike hâli bakımından önemlidir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki modüle geçebilirsiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ -1'İN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	Y
5	Y
6	D
7	D
8	D
9	D
10	Y

ÖĞRENME FAALİYETİ -2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	Y
3	D
4	Y
5	D
6	D
7	D
8	D
9	D
10	D

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	D
3	D
4	D
5	Y
6	D
7	Y
8	D
9	D
10	D

KAYNAKÇA

- DEMİRBAŞ T. “**Kriminoloji**” Seçkin Kitapevi, ANKARA, 2001.
- <http://www.cte.adalet.gov.tr/>
- <http://www.adalet.gov.tr/blink/birimcte.html>
- <http://www.ankaracocukvegenclik.adalet.gov.tr/>
- http://www.ankarace.adalet.gov.tr/u_mucadele.htm